Patrizio Lainà

17.10.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto StV 18.10.2024 klo 11.00

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi, HE 123/2024 vp

- Vakuutusperiaate vaarantuu kanavoinnin seurauksena
- Sairausvakuutus kanavointikeinona perusteltu
- Kanavointi kohdentuu epätasaisesti palkansaajille ja työnantajille
- Sairauspäivärahan leikkaaminen kohtuutonta, eikä kohdistu tasapuolisesti

STTK vastustaa sosiaaliturvaan kohdistuvia mittavia leikkauksia ja niiden kanavointia, jotka rikkovat vakuutusperiaatetta ja heikentävät suhteettoman paljon monien toimeentuloa. Julkista taloutta olisi mahdollista vahvistaa oikeudenmukaisemmilla keinoilla. **STTK ei hyväksy, että palkansaajilta kanavoidaan lähes 100 miljoonaa euroa enemmän kuin työnantajilta** julkisen talouden vahvistamiseen.

Julkinen talous vahvistuisi ilman sosiaaliturvarahastojen kanavointiakin

Hallituksen leikkauksista 1130 miljoonaa euroa kohdentuu sosiaaliturvarahastojen menoihin. Sosiaalivakuutusmaksuja ei alenneta vastaavasti, vaan hallitus on päättänyt kanavoida summan täysimääräisesti julkiselle sektorille.

Huomionarvoista on, että sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvat säästöt vahvistaisivat julkista taloutta myös ilman kanavointia. Esimerkiksi työttömyysvakuutusmaksun alentuessa verovähennykset pienenevät ja siten verotulot kasvavat.

Patrizio Lainà

17.10.2024

Kanavointia selvittäneen työryhmän raportin mukaan verotuksen kautta palautuisi 37 prosenttia maksujen alentumisesta.

Lisäksi sosiaalivakuutusmaksujen alentaminen lisäisi työn kysyntää ja tarjontaa. Kanavointia selvittäneen työryhmän raportin mukaan 20 prosenttia maksujen alentumisesta palautuisi korkeamman työllisyyden kautta. **Yhteensä siis 57 prosenttia maksujen alentumisesta palautuisi vahvistamaan julkista taloutta**. Toisin sanoen sosiaaliturvarahastojen 1130 miljoonan euron menoihin kohdistuvasta leikkauksesta **palautuisi noin 640 miljoonaa euroa vuodessa** vahvistamaan julkista taloutta ilman kanavointia.

Kanavoinnin työllisyysvaikutus negatiivinen

Kanavointiratkaisun kokonaisuudella ei ole hallituksen esityksen mukaan työllisyysvaikutuksia, sillä keskimääräiset veroasteet eivät muutu. Tämä pätee vertailtaessa tilannetta aiempaan, mutta ei vertailtaessa sellaiseen kontrafaktuaaliin, jossa kanavointiratkaisua ei olisi toteutettu. Kanavointi osaltaan heikentää työllisyysvaikutusta, kun etuusmenojen leikkaukset eivät heijastu täysimääräisesti alhaisempana maksurasituksena palkansaajille ja työnantajille. Toisin sanoen **ilman kanavointia työllisyys olisi korkeampi**. Yleensä vaikutusarviot laaditaan tämän jälkimmäisen periaatteen mukaisesti, jolloin kanavointiratkaisun työllisyysvaikutus olisi selvästi negatiivinen.

Mittavat sosiaaliturvan leikkaukset heikentävät ostovoimaa erityisesti sellaisilta kotitalouksilta, joiden rajakulutusalttius on korkea. Tämä todennäköisesti heikentää kokonaiskysyntää ja vaikeuttaa talouden elpymistä taantumasta.

Etenkin työttömyysvakuutusmaksulla rahoitettaviin etuuksiin kohdistuvat leikkaukset pienentävät Työllisyysrahaston suhdannepuskuria. Tämä tarkoittaa, että jatkossa **työttömyys-vakuutusmaksu muuttuu todennäköisesti nykyistä ailahtelevammaksi**.

Kanavointi rikkoo vakuutusperiaatetta

STTK sekä muut työmarkkinajärjestöt jättivät yhdessä eriävän mielipiteen kanavointia selvittäneen työryhmän raporttiin. **Eriävässä mielipiteessä työmarkkinajärjestöt vastustavat kanavointia, sillä se rikkoo vakuutusperiaatetta**.

Jos kanavointi toteutuu, **hallituksen esitykseen valikoitunut keino sairausvakuutuksen kautta tapahtuvasta kanavoinnista on perustelluin**.

Patrizio Lainà

17.10.2024

Vaikka suurin osa sosiaaliturvarahastojen leikkauksista kohdentuukin työttömyysvakuutusmaksuun, kanavointi työttömyysvakuutusmaksun kautta olisi ongelmallista muun muassa Työllisyysrahaston hallinto-edustuksen vääristymisen vuoksi.

Hallituksen esitys hieman selkeyttää sosiaaliturvajärjestelmää, kun Työllisyysrahaston 50 miljoonan euron tilityksestä luovutaan ja valtion 5 prosentin perusosuus poistetaan työtulovakuutuksesta.

Kanavointiratkaisu kohdistuu epätasaisesti palkansaajille ja työnantajille

Sosiaaliturvan huomattavat leikkaukset heikentävät sosiaaliturvan varassa olevien kotitalouksien toimeentuloa merkittävästi. Tämä kasvattaa eriarvoisuutta. Kanavointikeinot kuitenkin hieman tasaavat palkansaajien maksupuolen tulonjakoa, sillä pieni- ja keskituloisten veroaste hieman laskee, kun taas suurituloisten veroaste pysyy suunnilleen ennallaan. Kokonaisuutena eriarvoisuus silti kasvaa.

Kanavointiratkaisu ei toteudu tasapuolisesti palkansaajien ja työnantajien välillä. Hallituksen esityksen mukaan palkansaajien verot ja maksut pienenevät 77 miljoonalla eurolla vuonna 2026, kun taas työnantajien nousevat 38 miljoonalla eurolla. Tässä ei kuitenkaan ole otettu huomioon palkansaajien ansiotuloverotuksessa tänä vuonna jo kanavoitua noin 200 miljoonan euron summaa (vuoden 2026 tasossa tämä on jonkin verran suurempi). Tämä huomioiden palkansaajien maksut nousevat yhteensä 123 miljoonaa euroa. Näin ollen **palkansaajilta kanavoidaan lähes 100 miljoonaa euroa enemmän kuin työnantajilta**, vaikka hallituksen julkilausuttuna tavoitteena on kanavoida yhtä paljon.

STTK ei hyväksy näin merkittävää eroa kanavoitavassa summassa palkansaajien vahingoksi. Vielä kesällä sosiaali- ja terveysministeriön hallituksen esityksen luonnoksessa työnantajien rahoitusosuutta sairausvakuutuksen työtulovakuutuksesta esitettiin korotettavaksi 70 prosenttiin ja palkansaajien ja yrittäjien rahoitusosuutta alennettavaksi 30 prosenttiin. Tällöin kanavointi jakautui vielä tasaisesti palkansaajien ja työnantajien kesken. Nykyisessä hallituksen esityksessä työnantajien osuus on laskenut 68 prosenttiin, kun taas palkansaajien ja yrittäjien osuus on noussut 32 prosenttiin. Tätä muutosta ei voi pitää perusteltuna kanavoinnin tasaisen jakautumisen näkökulmasta.

Sosiaaliturvarahastojen kanavointiratkaisu ei välttämättä toteudu täysin samanaikaisesti kuin niihin kohdistuvat menosäästöt. Etenkin palkansaajiin kohdistuva kanavointi on tapahtunut liian etupainotteisesti.

Patrizio Lainà

17.10.2024

Edellä esitetty laskelma kuitenkin perustuu vuoden 2026 tasoon, jolloin kanavointi ja säästöt ovat käytännössä täysimääräisesti jo toteutuneet.

Sairauspäivärahan leikkaaminen ei hyväksyttävää

Sairauspäivärahan laskentakaavan muutos antaa harhaanjohtavan kuvan hallituksen esityksen tarkoituksesta. Kyse ei ole teknisestä tai varsinkaan kustannusneutraalista muutoksesta. Varsinaisesti kyse on sairauspäivärahaan kohdistusvasta ja huonosti perustellusta leikkauksesta, jolla heikennetään sosiaaliturvajärjestelmän vakuutusperiaatetta sekä sairauspäivärahaa saavien toimeentuloa.

STTK vastustaa sairauspäivärahan leikkaamista. Sairauspäiväraha **alenee keskituloisella peräti noin 300–400 euroa kuukaudessa**, mikä on erittäin merkittävä summa. Sairailta leikkaamista ei voi hyväksyä työllisyyden nimissä. Sairauspäivärahan leikkaaminen asettaa valmiiksi vaikeassa elämäntilanteessa olevat entistä vaikeampaan asemaan, mikä voi johtaa suuriin taloudellisiin haasteisiin ja velkaantumiseen tilanteessa, johon työntekijä ei voi itse vaikuttaa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että sairauspäivärahan määrän alentaminen voi johtaa siihen, että työntekijä palaa sairauslomalta töihin liian aikaisin. Sairaana työskentely on haitallista sekä työntekijälle itselleen että (sairaudesta riippuen) työyhteisölle.
Se voi hidastaa toipumista, mikä aiheuttaa lisäkustannuksia työnantajalle toistuvien työkyvyttömyysjaksojen ja lisääntyneiden työterveyshuollon kustannusten muodossa. Näitä vaikutuksia ei ole otettu riittävästi huomioon.

Sairauspäivärahan leikkaamisen työllisyysvaikutukseksi on hallituksen esityksessä arvioitu 5300 henkilöä. Luku kuvaa oikeammin työn määrän lisäystä, eikä työllisiä henkilöitä**. Varsinainen työllisyysvaikutus henkilöillä mitattuna olisi 3200**, sillä alle 3 kuukautta kestävät sairauspoissaolojaksot tilastoidaan jo nyt työllisiksi kuten hallituksen esityksessä todetaan. Lisäksi sairauspäivärahan leikkaamisen työllisyysvaikutukset ovat todennäköisesti liian optimistisia, sillä empiiriset tutkimukset pohjautuvat menneisyyteen, jolloin työllisyysaste oli selvästi alhaisemmalla tasolla. **Nykyisellä korkeammalla työllisyysasteella työllisyysvaikutukset jäävät todennäköisesti arvioitua alhaisemmiksi**.

Sairauspäivärahan leikkaaminen ei kohdistu tasapuolisesti

Sairauspäivärahan leikkaus ei koske ollenkaan pienituloisia (alle 27 633 e vuositulo), mikä on perusteltua heidän asemansa heikentyessä jo merkittävästi muiden reformien vuoksi.

Patrizio Lainà

17.10.2024

Sairauspäivärahan leikkaus kohdentuu keski- ja suurituloisiin käytännössä hyvin tasaisesti. Keskituloisen (esim. 40 000 e vuositulo) sairauspäiväraha heikkenee 18 prosenttia, kun taas suurituloisen (esim. 80 000 e vuositulo) heikkenee 20 prosenttia. **Sairauspäivärahan leikkauksen ei voida sanoa painottuvan erityisesti suurituloisiin**, vaikka näin hallitus linjasi kehysriihen yhteydessä keväällä 2024.

Sairauspäivärahan leikkaaminen heikentää merkittävästi työntekijöiden turvaa sairauden aikana. Työntekijä siirtyy sairauspäivärahalle työehtosopimuksen mukaisen työsuhteen kestosta riippuvan palkallisen sairausloman jälkeen, eli **leikkaus tuntuu erityisesti työntekijöillä, jotka joutuvat jäämään pidemmälle sairauslomalle**. Pitkä sairausloma on jo nyt taloudellisesti vaikea ja työkyvyttömän työntekijän tilanne tulee sairauspäivärahan leikkaamisen myötä heikkenemään entisestään. Moni ei myöskään tiedosta sairauspäivärahan olevan selvästi alempi kuin esimerkiksi vanhempainpäiväraha, mikä vaikeuttaa oman talouden suunnittelua sairauden varalta.

Sairauspäivärahan leikkaus ei tule kohdistumaan työntekijöihin tasapuolisesti, vaan se **kohdistuu eniten niihin ammatteihin, joissa muutenkin sairastavuus on korkeampaa**, kuten sosiaali- ja terveysalaan sekä varhaiskasvatusalaan. Sairauspäivärahan määrän leikkaaminen heikentää jo valmiiksi työkykyongelmien vuoksi heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden taloudellista toimeentuloa. Toimeentulovaikeudet puolestaan heikentävät tyypillisesti terveydentilaa ja työkykyä entisestään.

Sikäli kuin hallituksen esitys hyväksytään, työkyvyttömän henkilön pääsyä viivytyksettömästi asianmukaiseen hoitoon sekä yksilöllisesti suunniteltuun, vaikuttavaksi arvioituun lääkinnälliseen ja/tai ammatilliseen kuntoutukseen on parannettava merkittävästi nykyisestä. Asianmukaisella hoidolla ja kuntoutuksella voidaan tukea henkilön työuran jatkumista. Tämä edistää kestävällä tavalla työllisyysasteen nostotavoitetta ja lisää työkyvyn haasteita kohdanneen henkilön taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia.

Lisätietoja

Patrizio Lainà, pääekonomisti
040 583 4432
patrizio.laina@sttk.fi